

DENARNO NADOMESTILO MED BREZPOSELNOSTJO PO ZAKONU O UREJANJU TRGA DELA

Bernarda Keblič*

UDK: 331.56: 005.954.6

Povzetek: Avtorica obravnava aktualna vprašanja sistema zavarovanja za primer brezposelnosti po uvedbi novega zakona o urejanju trga dela. Od pravic, ki so zagotovljene brezposelni osebi, avtorica podrobneje obdela pravico do denarnega nadomestila za čas brezposelnosti po novi ureditvi.

Ključne besede: trg dela, zavarovanje za primer brezposelnosti, nadomestilo za čas brezposelnosti

UNEMPLOYMENT BENEFIT UNDER THE LABOUR MARKET REGULATION ACT

Abstract: The author discusses current questions of the unemployment insurance system after the adoption of the new Labour Market Regulation Act. Of all the rights an unemployment person is eligible to, the author pays special attention to the eligibility for unemployment benefit for the duration of unemployment under the new legislation.

Key words: labour market, insurance in case of unemployment, unemployment benefit

1. UVOD

Razmere na trgu dela so zahtevale novo ureditev področja zaposlovanja, kamor vključujemo tudi pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti. Na eni strani po-

* Bernarda Keblič, univ. dipl. prav., podsekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, Slovenija. Bernarda.Keblic@gov.si

Bernarda Keblič, Ministry of labour, family and social affairs, Slovenia.

večano število brezposelnih, izrazita strukturna brezposelnost posameznih skupin, kot so starejši, mladi do 26 let, prvi iskalci zaposlitve ter zakonodaja, ki ni več mogla slediti vsem potrebam na trgu. Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti so samo en del, ki je na novo urejen v Zakonu o urejanju trga dela (v nadaljevanju: ZUTD)¹, ki se je pričel uporabljati 01.01.2011. Do uporabe novega predpisa se je uporabljal Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (v nadaljevanju: ZZZPB)², ki je bil od sprejetja v letu 1991 večkrat spremenjen.

Prehodna določba ZUTD³ je določila, da se o vlogah za priznanje pravic, ki so bile vložene pred začetkom uporabe tega zakona, odloča po določbah prejšnjega ZZZPB. Določa tudi, da zavarovanec, ki je pridobil pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti do začetka uporabe tega zakona, zadrži te pravice v obsegu in trajanju po določbah ZZZPB.

Po prehodni določbi so tudi osebe, ki so se prostovoljno vključile v obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti po določbah ZZZPB, do prenehanja pravnega razmerja, ki je bilo podlaga za zavarovanje, ohranile status zavarovancev, pravice in obveznosti iz tega statusa pa uresničujejo po določbah novega zakona.

ZUTD med drugim spreminja tudi pristojnost v zvezi z reševanjem pritožb in kot organ druge stopnje določa Ministrstvo pristojno za delo,⁴ medtem ko za sodno varstvo s področja denarnega nadomestila ostaja pristojno socialno sodišče.

V prispevku bo prikazana ureditev pravice do denarnega nadomestila med brezposelnostjo po novem zakonu, posebej pa bodo izpostavljene bistvene spremembe glede na prejšnjo ureditev.

2. PRAVICE IZ OBVEZNEGA IN PROSTOVOLJNEGA ZAVAROVANJA⁵

Pravice iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti so:

---

¹ Zakon o urejanju trga dela, (ZUTD) Uradni list RS, št. 80/2010, z dne 12.10.2010 zakon je začel veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije in se je začel uporabljati 01.01.2011

² Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 107/06 - uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 59/07 - ZŠtip in 51/10 - odločba US).

³ Prehodna določba 180. člen ZUTD.

⁴ 118. člen ZUTD.

⁵ Vrste pravic iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti so opredeljene v 58. členu ZUTD.

- a) **pravica do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti**; ta pravica se prizna zavarovancem, ki jim je brez njihove volje ali krivde prenehalo delovno razmerje in izpolnjujejo z zakonom določene pogoje;
- b) **pravica do plačila prispevkov za obvezna socialna zavarovanja**;⁶ plačilo prispevkov prejemnikom denarnega nadomestila med brezposelnostjo je sestavni del priznane pravice in se uresničuje po predpisih, ki urejajo posamezno področje socialnega zavarovanja;
- c) **pravica do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje eno leto pred izpolnitvijo minimalnih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine** po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju; plačilo prispevkov se prizna zavarovancem, ki jim do izpolnitve minimalnih pogojev za upokožitev ob prenehanju denarnega nadomestila manjka največ eno leto zavarovalne dobe.

3. PRAVICA DO DENARNEGA NADOMESTILA ZA BREZPOSELNOST

3.1. Pogoji za pridobitev pravice do denarnega nadomestila

Pravico do denarnega nadomestila lahko pridobi zavarovanec, če:

- je bil pred nastankom brezposelnosti zavarovan najmanj 9 mesecev v zadnjih 24 mesecih,⁷
- izpolnjuje pogoj plačila prispevkov; izjema so le delavci v odvisnem delovnem razmerju za katere delodajalec ni plačal prispevkov za primer brezposelnosti, ki so upravičeni do nadomestila ne glede na možnost njihove izterjave;⁸

---

⁶ Ta pravica se uresničuje po predpisih pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja ter starševskega zavarovanja.

⁷ 59. člen ZUTD Uradni list RS, št. 80/2010

⁸ Vezanost priznanja pravice do denarnega nadomestila na plačane prispevke za zaposlovanje je novost, ki je prejšnji predpis ni poznal. Samo delavcem v odvisnem delovnem razmerju za katere delodajalec ni plačeval prispevkov zakon določa spregled plačila prispevkov, ne glede na možnost njihove izterjave. Zakon poleg te določbe, še v primeru posebnosti pri izpolnjevanju pogojev za pridobitev pravice do denarnega nadomestila, interventno poseže na neurejeno področje plačevanja prispevkov delodajalcev in sicer, ko določa, da se prizna pravica do denarnega nadomestila zavarovancu, ki je redno odpovedal pogodbo o zaposlitvi, ker mu delodajalec več kot 6 mesecev v zadnjih 12 mesecih ni plačeval prispevkov za socialno varnost.

- se prijavi pri zavodu in vloži zahtevo za uveljavitev pravice do denarnega nadomestila v 30 dneh po prenehanju zavarovanja;⁹
- izpolnjuje pogoje v zvezi s prenehanjem obveznega zavarovanja, ki jih določa 63. člen zakona.

ZUTD v 63. členu ohranja negativno konotacijo za uveljavitev pravice in sicer pravice do denarnega nadomestila ne more uveljaviti zavarovanec, ki je postal brezposeln **po svoji volji ali krivdi**. Med voljne in krivdne razloge pa zakonodajalec šteje prenehanje pogodbe o zaposlitvi:

- na podlagi pisnega sporazuma;
- zaradi redne odpovedi, ki jo je podal delavec, razen v primeru, ko zakon, ki ureja delovna razmerja, določa, da ima delavec kljub redni odpovedi enake pravice, kot če pogodbo o zaposlitvi odpove delodajalec iz poslovnih razlogov;
- zaradi delodajalčeve redne odpovedi, podane delavcu iz krivdnega razloga;
- zaradi delodajalčeve redne odpovedi, ker delavec ni sprejel predloga delodajalca za sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za ustrezno delo in za nedoločen čas;
- zaradi delodajalčeve izredne odpovedi, razen izredne odpovedi zaradi neuspešno opravljenega poskusnega dela;

---

⁹ Rok za uveljavljanje pravice do denarnega nadomestila je prekluziven. Posebnosti so urejene v 119. členu ZUTD. Denarno nadomestilo pripada zavarovancu z naslednjim dnem po prenehanju pravnega razmerja, ki je bilo podlaga za obvezno ali prostovoljno zavarovanje za primer brezposelnosti, če se prijavi pri zavodu in vloži zahtevo za uveljavitev pravice do denarnega nadomestila v 30 dneh po prenehanju zavarovanja. Če uveljavlja denarno nadomestilo po tem roku, se skupna dolžina prejemanja denarnega nadomestila skrajša za koledarske dneve, ki pretečejo od 31. dneva po prenehanju obveznega ali prostovoljnega zavarovanja do dneva vložitve zahteve. V primeru, če je delodajalec delavca odjavil iz obveznih zavarovanj, ne da bi ga pred tem seznanil s prenehanjem delovnega razmerja, teče rok, določen v prejšnjem odstavku, od dne, ko je bil delavec seznanjen s prenehanjem delovnega razmerja. Zakon določa tudi varovanje roka za prijavo in sicer ta ne teče med boleznijo, če zavarovanec po prenehanju delovnega razmerja ni prejemnik nadomestila med začasno zadržanostjo z dela na podlagi predpisov, ki urejajo zdravstveno zavarovanje, upravičenostjo do starševskega dodatka, vojaško dolžnostjo ter opravljanjem nalog oziroma usposabljanjem za zaščito in reševanje na poziv pristojnega organa, prestajanjem pripora oziroma zaporne kazni ali vzgojnega ali varstvenega ukrepa do šest mesecev. V teh primerih se je zavarovanec dolžan prijaviti zavodu in vložiti zahtevo za denarno nadomestilo v roku 30 dni po prenehanju razloga, zaradi katerega rok ni tekel. Če uveljavlja denarno nadomestilo po tem roku, se mu skupna dolžina prejemanja denarnega nadomestila skrajša za koledarske dneve, ki pretečejo od 31. dneva po prenehanju razloga za mirovanje roka do dneva vložitve zahteve. Zavarovanec, ki se v roku 30 dni po prenehanju zavarovanja zaposli, lahko pridobi pravico do denarnega nadomestila le če se prijavi pri zavodu in vloži zahtevo za uveljavitev pravice pred dnevom nove zaposlitve. Te določbe za prijavo in uveljavljanje denarnega nadomestila pa veljajo tudi za zavarovance, ki jim je pravica do denarnega nadomestila po določbah tega zakona mirovala. Rok za prijavo teče v teh primerih od dneva prenehanja razloga, zaradi katerega jim je pravica mirovala.

- zaradi izredne odpovedi s strani delodajalca prenosnika, ker je delavec odklonil prehod in dejansko opravljanje dela pri delodajalcu prevzemniku;
- zaradi delodajalčeve redne odpovedi iz razlogov, ki jih kot neutemeljene odpovedne razloge izrecno določa zakon, ki ureja delovna razmerja, delavec pa za zavarovanje svojih pravic ni zahteval arbitražne odločitve ali sodnega varstva;
- zaradi delodajalčeve redne odpovedi v nasprotju z določbami zakona, ki ureja delovna razmerja, ki določajo posebno varstvo delavca pred odpovedjo, delavec pa za zavarovanje svojih pravic ni zahteval arbitražne odločitve ali sodnega varstva;
- če starejšemu delavcu, kot ga opredeljuje zakon, ki ureja delovna razmerja, ni zagotovljena pravica do denarnega nadomestila iz zavarovanja za primer brezposelnosti do izpolnitve minimalnih pogojev za starostno upokožitev, pa je dal pisno soglasje k odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga;
- zaradi prenehanja funkcije ali imenovanja nosilca javne ali druge funkcije v organih zakonodajne, izvršilne ali sodne oblasti v Republiki Sloveniji ali v organih lokalne samouprave, pa delavec ni uveljavljal pravice do vrnitve na delo skladno s predpisi, ki to omogočajo.

Zakon ureja tudi **posebnosti** pri uveljavljanju denarnega nadomestila v nekaterih primerih prenehanja delovnega razmerja in sicer:

- v zvezi z ohranjanjem družine,
- nege in varstva štirih ali več otrok,
- uveljavljanju pravice do plačila prispevkov za socialna zavarovanja po predpisih o starševskem varstvu,
- poslabšanja pravic iz pogodbe o zaposlitvi pri spremembi delodajalca
- ter v primeru, da je zavarovanec redno odpovedal pogodbo o zaposlitvi ker mu delodajalec več kot 6 mesecev v zadnjih 12 mesecih ni plačeval prispevkov za socialno varnost.

Pri razlogih, zaradi katerih zavarovanec ne more uveljaviti pravice do denarnega nadomestila, velja posebej izpostaviti razloge po sedmi osmi in deveti alineji 63. člena ZUTD. Za uveljavitev pravice do denarnega nadomestila **je potrebno sodno varstvo ali arbitražna odločitev v zvezi s prenehanjem zaposlitve** zaradi delodajalčeve redne odpovedi iz razlogov, ki jih kot neutemeljene odpovedne razloge izrecno določa zakon, ki ureja delovna razmerja¹⁰ in zaradi delodajalčeve redne odpovedi v nasprotju z določbami zakona, ki ureja delovna razmerja,

---

¹⁰ Neutemeljene odpovedne razloge in posebno varstvo delavcev pred odpovedjo ureja Zakon o delovnih razmerjih (ZDR) Uradni list RS, št 42/2002 in 103/2007.

ki določajo posebno varstvo delavca pred odpovedjo¹¹ ter če starejšemu delavcu, kot ga opredeljuje zakon, ki ureja delovna razmerja, ni zagotovljena pravica do denarnega nadomestila iz zavarovanja za primer brezposelnosti do izpolnitve minimalnih pogojev za starostno upokojitve, pa je dal pisno soglasje k odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga.

3.2. Posebnosti za uveljavljanje denarnega nadomestila zavarovancev, ki niso zavarovani na podlagi delovnega razmerja

ZUTD je določil kategorije obveznih zavarovancev,¹² med katerimi so tudi samozaposlene osebe ter poslovodne osebe v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu. Poslovnim osebam je ZPIZ od 01.01.2011 določil nove šifre zavarovalnih podlag za zavarovanje.¹³ Pravico do denarnega nadomestila pa lahko uveljavijo, če je bila odjava iz vseh socialnih zavarovanj posledica objektivnih razlogov. Med objektivne razloge za odjavo iz zavarovanja se štejejo zlasti dalj časa trajajoča bolezen zavarovanca, insolventnost, stečaj, elementarna nesreča, večja materialna škoda na premoženju zavarovanca, izguba poslovnega prostora ali izguba poslovnega partnerja, na katerega je bilo v pretežni meri vezano poslovanje in drugi primerljivi objektivni razlogi.

3.3. Čas trajanja denarnega nadomestila in zavarovalna doba

Čas trajanja denarnega nadomestila je odvisen od časa zavarovanja za primer brezposelnosti in se je v primerjavi s prejšnjim predpisom nekoliko spremenil. Predvsem se je podaljšal za en mesec pri kategoriji zavarovancev z zavarovalno dobo nad 25 let in starostjo nad 50 oz 55 let in znaša:

---

¹¹ Posebno varstvo delavcev ZDR določa za predstavnike delavcev (113. člen), starejše delavce (114. člen), starše (115. člen) in invalide ter odsotne z dela zaradi bolezni (116. člen).

¹² 54. člen ZUTD taksativno našteva zavarovance obveznega zavarovanja za primer brezposelnosti; v primerjavi s prejšnjo ureditvijo je krog le-teh razširil.

¹³ Družbeniki, ki so hkrati tudi poslovodne osebe in izpolnjujejo pogoje za pokojninsko in invalidsko, zdravstveno zavarovanje ter zavarovanje za starševsko varstvo se zavarujejo na podlagi 040. Če pa ti hkrati izpolnjujejo tudi pogoje za zavarovanje za primer brezposelnosti se vključijo v zavarovanje s šifro 112. Tako je od 01.01.2011 uvedena kombinacija zavarovanj teh zavarovancev. Zavezanec za vlaganje zahteve je fizična oseba.

- tri mesece za zavarovalno dobo od devet mesecev do pet let,
- šest mesecev za zavarovalno dobo od pet do 15 let,
- devetih mesecev za zavarovalno dobo od 15 do 25 let,
- 12 mesecev za zavarovalno dobo nad 25 let,
- 19 mesecev za zavarovance, starejše od 50 let, in za zavarovalno dobo več kot 25 let,
- 25 mesecev za zavarovance, starejše od 55 let, in za zavarovalno dobo več kot 25 let.

Pri tem je zakon v vštevanje zavarovalne dobe za odmero pravice do denarnega nadomestila opredelil, da se v zavarovalno dobo za odmero pravice do denarnega nadomestila pri **ponovnem uveljavljanju**¹⁴ ne všteta zavarovalna doba, od katere je bila zavarovancu pravica do denarnega nadomestila že odmerjena, in zavarovalna doba, dosežena na podlagi prejemanja denarnega nadomestila. To določilo pa ne velja za zavarovance, ki so ob ponovnem uveljavljanju pravice starejši od 55 let in imajo več kot 30 let zavarovalne dobe. Za te zavarovance tudi ne veljajo določbe o preostalem delu neizkoriščene pravice, temveč se jim denarno nadomestilo ob izpolnjevanju pogojev za priznanje denarnega nadomestila le-to vedno znova prizna v polnem trajanju 25 mesecev.

ZUTD je ohranil tudi možnost **izrabe preostalega dela še neizrabljene pravice do denarnega nadomestila**, ki je zavarovanec ni izkoristil zaradi njenega prenehanja ali mirovanja.¹⁵ Preostali del se pri ponovnem uveljavljanju prizna v

---

¹⁴ V 69. členu ZUTD je opredeljeno načelo izkoriščenosti zavarovalne dobe in pomeni, da se zavarovalna doba od katere je že bilo odmerjeno denarno nadomestilo pri ponovnem uveljavljanju denarnega nadomestila ne more več šteti za odmero denarnega nadomestila.

¹⁵ Preostalega dela še neizkoriščene pravice do denarnega nadomestila ne more izkoristiti zavarovanec kateremu je pravica do denarnega nadomestila prenehala iz razlogov določenih v 70. členu ZUTD in sicer če je denarno nadomestilo mirovalo ali prenehalo zaradi posredovanja nepopolnih ali neresničnih podatkov o dejstvih, od katerih so odvisni pridobitev, odmera ali izplačevanje denarnega nadomestila; ko preteče šest mesecev pripora in ta še ni odpravljen oziroma z dnem, ko nastopi prestajanje zaporne kazni, daljše od šestih mesecev; z dnem nastanka razloga iz tretje, četrte in desete alineje prvega odstavka 129. člena tega zakona oziroma z dnem ugotovitve organa prve stopnje, da obstaja razlog iz pete, osme in devete alineje prvega odstavka 129. člena tega zakona, to je - oseba odkloni vključitev v program APZ ali krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v program APZ, oseba odkloni ustrezno ali primerno zaposlitev ali si pri razgovoru za zaposlitev ne prizadeva za pridobitev zaposlitve, oseba odkloni podpis zaposlitvenega načrta, oseba ni dala resničnih podatkov o izpolnjevanju pogojev za pridobitev statusa brezposelne osebe ali statusa osebe, vključene v program APZ, pristojni organ ugotovi, da oseba dela oziroma je delala ali je oziroma je bila zaposlena na črno, oseba ni aktivni iskalec zaposlitve, razen če je te obveznosti oproščena z zaposlitvenim načrtom.

že določeni in usklajeni višini. Uveljavitev preostalega dela neizkoriščenega denarnega nadomestila je vezana na razloge prenehanja in mirovanja pravice do denarnega nadomestila in ga v nekaterih, v zakonu določenih, primerih zavarovanec ne more uveljaviti.

Zavarovanec, ki je po prenehanju pravice do denarnega nadomestila ali v času njenega mirovanja dosegel tudi zavarovalno dobo potrebno za priznanje pravice do denarnega nadomestila, najprej izkoristi ta preostali del še neizkoriščene pravice do denarnega nadomestila, nato pa novo pravico. Novost pa je, da se zavarovanec lahko tudi pisno odpove preostalemu delu neizkoriščene pravice do denarnega nadomestila. Takšna odpoved mora biti pisna, zavarovanec pa jo lahko tudi prekliče do izdaje odločbe o priznanju nove pravice do denarnega nadomestila.

3.4. Osnova za odmero denarnega nadomestila in višina denarnega nadomestila

V primerjavi s prejšnjo ureditvijo se je **obdobje za ugotavljanje osnove**, od katere se odmeri denarno nadomestilo, skrajšalo iz 12 na 8 mesecev. Osnova pa je ostala povprečna mesečna plača zavarovanca. Zakon tudi pojasnjuje osnovo v primeru, da zavarovanec v tem obdobju ni prejemal plače v skladu s predpisi o delovnih razmerjih, zdravstvenem zavarovanju, pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali zavarovanju za starševsko varstvo. Posebno varstvo osnove za odmero denarnega nadomestila je zakonodajalec namenil zavarovancem, ki so v obdobju za odmero denarnega nadomestila delali krajši delovni čas v skladu s predpisi o zdravstvenem zavarovanju, pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali zavarovanju za starševski dopust. Tem se v osnovo za odmero denarnega nadomestila upošteva prejeta plača, preračunana na polni delovni čas.

Zavarovancem, ki v tem določenem obdobju niso prejemali niti plače niti nadomestila plače, se v osnovo za odmero denarnega nadomestila upošteva plača, prejeta za zadnjih osem mesecev, oziroma se, če je plačo prejemal krajše obdobje, za manjkajoče mesece upošteva njegova osnovna plača, povečana za dodatek za delovno dobo, ki bi jo zavarovanec prejel, če bi delal.

V primerjavi s prejšnjo ureditvijo se je spremenila tudi višina odmerne osnove in sicer se je za prve tri mesece odmera povišala iz 70 na 80 % odmerne osnove, za nadaljnje prejemanje denarnega nadomestila pa je odmerna osnova ostala v

isti višini, to je 60 % osnove. Nova ureditev je tudi določila minimalno denarno nadomestilo v višini 350 evrov ter maksimalno nadomestilo v višini njegovega trikratnika. Po prejšnji ureditvi se je minimalno denarno nadomestilo izračunavalo glede na minimalno oz. zajamčeno plačo.¹⁶ Nov zakon je tudi določil odmero denarnega nadomestila zavarovancem, ki so bili v zadnjih devetih mesecih zaposleni več kot polovico časa s krajšim delovnim časom od polnega in ta v povprečju ni presegel 15 ur na teden ali je v tem obsegu delal na drugi pravni podlagi, tem zavarovancem se višina odmeri sorazmerno času trajanja zaposlitve na mesec brez upoštevanja določb o najnižjem denarnem nadomestilu. Jasno je tudi določil, da denarno nadomestilo pripada zavarovancu za 40 urni delovni čas, ki se šteje kot polni delovni čas v okviru petdnevnega delovnega tedna, kamor se štejejo tudi s predpisi določeni prosti delovni dnevi. Zakon je ohranil tudi valorizacijo¹⁷ denarnih nadomestil skladno z zakonom, ki ureja usklajevanje transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji.

3.5. Pridobivanje dodatnih dohodkov iz dela

Prejemnik denarnega nadomestila sme v času trajanja pravice prejemati dodatni dohodek iz dela. Institut opravljanja dela je za brezposelno osebo pomemben z vidika ohranjanja socialne mreže, širjenja možnosti za zaposlitev in ne nazadnje izboljšanje materialnega položaja. Dodatne dohodke iz dela prejemnik denarnega nadomestila lahko prejema ob predhodni seznanitvi zavoda s podlago za pridobivanje dodatnega dohodka. Predpis je v tem oziru zelo restriktiven in zavarovancu, v kolikor ne ravna skladno s temi določili preneha pravica do denarnega nadomestila in mora vrniti neupravičeno prejete zneske denarnega nadomestila.

Zavarovanec je obstoj podlage za izplačilo dohodka iz dela, če ta obstaja že ob prijavi v evidenco brezposelnih oseb in uveljavljanju zahtevka za denarno nadomestilo o njej dolžan obvestiti zavod ob prijavi, sicer pa v roku 3 dni po nastanku podlage. Ravno tako je o opravljenem delu, dogovorjenem plačilu in roku plačila za opravljeno delo zavarovanec dolžan sproti obveščati zavod. Sprotnost obve-

---

¹⁶ ZZZPB je določal minimalno nadomestilo v višini 45,56 % minimalne plače

¹⁷ Zadnja valorizacija je bila izvedena po Sklepu o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji od 1. julija 2011(Uradni list RS št. 57/2011).

ščanja je določena v 124. členu ZUTD.¹⁸ Denarno nadomestilo se zavarovancu zniža v mesecu, v katerem je prejel plačilo za delo, oziroma v naslednjem mesecu po prejetem plačilu, če obvestila o prejetem plačilu ni več mogoče upoštevati pri obračunu denarnega nadomestila za tekoči mesec, pri zadnjem obroku denarnega nadomestila, do katerega je upravičen zavarovanec se znižanje opravi že na podlagi dogovorjenega plačila za opravljeno delo.

Denarno nadomestilo se zniža zavarovancu, ki v času upravičenosti do denarnega nadomestila med brezposelnostjo opravi delo, za katero prejme ali je upravičen prejeti dohodek iz dela, ki po plačilu davkov in obveznih prispevkov mesečno presega 200 evrov, vendar se znižanje ne izvede, če bi bilo denarno nadomestilo treba znižati za manj kot 20 evrov. Denarno nadomestilo se zavarovancu zniža za 50 odstotkov dohodka iz dela, ki presega ta znesek, pri čemer se v primeru, da zavarovanec preživlja mladoletne otroke denarno nadomestilo za vsakega otroka poveča za deset odstotkov polnega zneska denarnega nadomestila, ki bi mu pripadalo, če ne bi ustvaril dohodka iz dela, vendar največ do polnega zneska denarnega nadomestila.

Kot dohodek iz dela se šteje vsak dohodek iz katerega koli pogodbenega razmerja, na podlagi katerega zavarovanec opravi fizično ali intelektualno delo, vključno z opravljanjem storitev in ustvarjanjem ali izvedbo avtorskega dela. Kot dohodek iz dela se šteje tudi dohodek za opravljeno delo oziroma storitev prokurista ali za vodenje in nadzor poslovnega subjekta, ki je pravna oseba.

V primeru znižanja denarnega nadomestila zaradi pridobivanja dodatnih dohodkov iz dela zavarovanec ohrani plačilo prispevka za zavarovanje za primer brezposelnosti, ki ga plačuje zavod, od osnove pred zmanjšanjem denarnega nadomestila.

3.6. Mirovanje in prenehanje denarnega nadomestila ter odprava odločbe

Z odločbo priznana pravica do denarnega nadomestila lahko preneha ali miruje, v določenih primerih pa se lahko odločba o priznanju pravice do denarnega nadomestila, poleg primerov, ki jih določa procesni predpis (ZUP), tudi odpravi.

---

¹⁸ 4. odstavek 124. člena ZUTD Uradni list RS, št. 80/2010 določa, da so uživalci pravic po tem zakonu dolžni zavodu in ostalim izvajalcem ukrepov sporočati vsa dejstva, ki vplivajo na pridobitev, mirovanje ali izgubo pravic, in sicer najkasneje v roku osmih dni od nastanka takšnega dejstva.

Za **odpravo odločbe**¹⁹ so izpolnjeni pogoji, če je s pravnomočno sodbo, sodno poravnavo ali v postopku mediacije, ugotovljeno, da je zavarovancu nezakonito prenehalo delovno razmerje in ga je delodajalec dolžan pozvati nazaj na delo oziroma je delovno razmerje vzpostavljeno do datuma, ki ga določi sodišče, kadar po določbah zakona, ki ureja delovna razmerja, samo odloči o prenehanju pogodbe o zaposlitvi. Odločba o priznanju denarnega nadomestila pa se ne odpravi, če je zavarovanec v delovnem sporu uspel zoper delodajalca, ki je v postopku likvidacije ali stečaja po zakonu, ki ureja postopke zaradi insolventnosti, ali če tudi po enem letu od uvedbe postopka za prisilno izvršitev sodbe, ta še ni izvršena.

Odločba o priznanju pravice do denarnega nadomestila se odpravi tudi v primeru, ko zavarovanec v delovnem sporu, v katerem zahteva varstvo svojih pravic in je na tej podlagi pridobil pravico do denarnega nadomestila, umakne tožbo ali sklene sodno poravnavo oziroma sporazum, ki ne obsegata ugotovitve glede zakonitosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi.

Zakon določa primere, kdaj pravica do denarnega nadomestila miruje in kdaj preneha.

Razlogi za mirovanje pravice do denarnega nadomestila so:

- obvezno ali prostovoljno služenje vojaškega roka, opravljanje nadomestne civilne službe oziroma usposabljanje za opravljanje nalog v rezervni sestavi policije, vpoklic pogodbenega pripadnika rezervne sestave Slovenske vojske k opravljanju vojaške službe v miru ali je zavarovanec pozvan ali napoten na opravljanje nalog zaščite, reševanja in pomoči pogodbenega pripadnika Civilne zaščite;
- pripor ali prestajanje zaporne kazni ali vzgojnega, varstvenega ukrepa ali varnostnega ukrepa, zaradi katerega do šest mesecev ne more biti na razpolago zavodu;
- prejemanje starševskega nadomestila ali starševskega dodatka po zakonu, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke;
- nezmožnost za delo iz zdravstvenih razlogov za čas, ko prejema nadomestilo v breme sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja;
- vključitev v program javnih del;
- vključitev v poklicno rehabilitacijo po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje;
- ne prebiva v Republiki Sloveniji, razen če mednarodni akt določa drugače;

---

¹⁹ Odprava odločbe v primeru uveljavitve sodnega varstva ali sklenitve sodne poravnave je institut, ki je v ZUTD na novo urejen.

- opravljanje nalog družinskega pomočnika za obdobje, krajše od devet mesecev, če prenehanje opravljanja teh nalog ni nastalo iz razlogov, ki se po zakonu, ki ureja socialno varstvo, obravnavajo kot krivdni razlogi za prenehanje pogodbe o zaposlitvi.

Zakon posebej določa postopek mirovanja pravice do denarnega nadomestila zaradi **nezmožnosti za delo iz zdravstvenih razlogov**²⁰ in sicer za čas, ko brezposelni prejema nadomestilo v breme sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja. Zavod na podlagi zahtevka prejemnika denarnega nadomestila zagotavlja denarno nadomestilo iz zavarovanja za primer brezposelnosti enako obdobje, kot izplačujejo delodajalci nadomestilo plače med začasno zadržanostjo z dela zaradi bolezni ali poškodbe po predpisih o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Po izteku tega časa se osebi nadomestilo v višini zadnjega izplačanega denarnega nadomestila po tem zakonu izplačuje v breme zdravstvenega zavarovanja. Zahtevk za uveljavitev te pravice mora prejemnik denarnega nadomestila vložiti najpozneje v roku 30 dni od nastanka bolezni ali poškodbe. Rok je prekluziven in z njegovo zamudo pravice ne more več uveljavljati.

Pravica do denarnega nadomestila **preneha**:

- z dnem, ko sklene pogodbo o zaposlitvi, razen takrat ko se za krajši delovni čas zaposli zavarovanec, ki išče zaposlitev za polni delovni čas²¹
- z dnem, ko začne opravljati delo na podlagi drugega pravnega razmerja, ki je podlaga za vključitev v obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti;
- z dnem, ko se vpiše v register kot samozaposlena oseba;
- z dnem, ko vpiše v register gospodarsko družbo ali zavod in kot edini družbenik prevzame njeno vodenje, ali z dnem, ko se v njej zaposli;
- z dnem, ko dopolni 65 let starosti oziroma ko pridobi status upokojenca;
- z dnem pravnomočnosti odločbe, s katero je ugotovljena njegova popolna nezmožnost za delo po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju;

---

²⁰ Inštitut mirovanja pravice do denarnega nadomestila med brezposelnostjo zaradi začasne nezmožnosti za delo je poznal tudi prejšnji predpis. Na novo je to mirovanje urejeno bolj strogo saj je določen prekluzivni rok za uveljavljanje mirovanja. V okviru varčevalnih ukrepov pa se je v zadnjem času tudi pojavil predlog, da se ta zdravstvena pravica ukine.

²¹ Kljub zaposlitvi zavarovanec, ki išče zaposlitev s polnim delovnim časom in sklene pogodbo o zaposlitvi s krajšim delovnim časom od polnega, obdrži za razliko do polnega delovnega časa pravico do izplačevanja sorazmernega dela denarnega nadomestila oziroma do sorazmernega dela plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do izpolnitve pogojev za upokojitev. Če takšna zaposlitev traja vsaj devet mesecev, ima zavarovanec, ki mu je med zaposlitvijo denarno nadomestilo prenehalo, ker ga je v celoti izkoristil, pravico, da po prenehanju zaposlitve znova uveljavlja denarno nadomestilo na podlagi zavarovalne dobe, dosežene v tem času.

- ko je posredoval nepopolne ali neresnične podatke o dejstvih, od katerih so odvisni pridobitev, odmera ali izplačevanje denarnega nadomestila;
- ko preteče šest mesecev pripora in ta še ni odpravljen oziroma z dnem, ko nastopi prestajanje zaporne kazni, daljše od šestih mesecev;
- s prvim dnem v mesecu, v katerem je opustil obveznost sprotnega obveščanja zavoda o podlagi za izplačilo dodatnega dohodka, opravljenem delu, dogovorjenem plačilu in roku plačila za opravljeno delo;
- z dnem nastanka razloga iz tretje, četrte in desete alineje prvega odstavka 129. člena tega zakona oziroma z dnem ugotovitve organa prve stopnje, da obstaja razlog iz pete, osme in devete alineje prvega odstavka 129. člena tega zakona;²²
- z dnem, ko se sam odjavi iz evidence brezposelnih oseb.

3.7. Vračilo denarnega nadomestila

Zavod ima pravico zahtevati vračilo denarnega nadomestila²³ od zavarovanca ali od delodajalca, ki je povzročil brezposelnost.

Od zavarovanca ima zavod pravico zahtevati vračilo denarnega nadomestila v primeru:

- odprave odločbe o priznanju pravice do denarnega nadomestila v zvezi z določbami zakona, ki ureja splošni upravni postopek,
- ko se zavarovanec vpiše v register kot samozaposlena oseba,
- ko zavarovanec vpiše v register gospodarsko družbo ali zavod in kot edini družbenik prevzame njeno vodenje, ali z dnem, ko se v njej zaposli,
- v primeru izplačil denarnega nadomestila po nastanku razlogov, zaradi katerih denarno nadomestilo po tem zakonu preneha ali miruje,
- odprave odločbe zaradi prenehanja delovnega razmerja, na katero se nanaša sklenjena sodna poravnava ali sporazum, ki ga je zavarovanec sklenil v zvezi z vloženim pravnim varstvom v zvezi s prenehanjem delovnega razmerja v povezavi z uveljavljanjem denarnega nadomestila.

---

²² Takšnih nomotehničnih rešitev, ko določba napotuje na različne člene je v ZUTD kar nekaj in bi jih veljalo z vidika razumljivosti ob kakšni prihodnji priložnosti jasneje določiti.

²³ Glede na prejšnjo ureditev je ZUTD določil enotno vračilo zneskov preveč izplačanega denarnega nadomestila ter refundacijo plačanih prispevkov in davkov od DURS, kar je ustrežnejša ureditev.

Od delodajalca ima zavod pravico zahtevati vračilo denarnega nadomestila v primeru odprave odločbe o priznanju pravice do denarnega nadomestila, ko je po njeni izdaji s pravnomočno sodbo, sodno poravnavo ali v postopku mediacije ugotovljeno, da je zavarovancu nezakonito prenehalo delovno razmerje in ga je delodajalec dolžan pozvati nazaj na delo oziroma je delovno razmerje vzpostavljeno do datuma, ki ga določi sodišče, kadar po določbah zakona, ki ureja delovna razmerja, samo odloči o prenehanju pogodbe o zaposlitvi, do ponovne zaposlitve pri tem delodajalcu oziroma izplačanih do dneva prenehanja delovnega razmerja, ki ga določi sodišče.

Dolžnik je dolžan vrniti izplačano denarno nadomestilo v roku 30 dni od dokončnosti odločbe, po poteku tega roka pa z zakonitimi zamudnimi obrestmi. Po vrnitvi neto zneskov denarnega nadomestila davčna uprava po določbah zakona, ki ureja davčni postopek, vrne zavodu prispevke zavarovanca in zavezanca za obvezna socialna zavarovanja, plačane iz naslova vrnjenega denarnega nadomestila in na vrnjeno denarno nadomestilo plačano akontacijo dohodnine.

Pri tem velja opozoriti, da je zakon kot upravno stvar določil vračilo denarnega nadomestila samo v primeru kadar obstaja upravičenje do odprave odločbe o priznanju pravice do denarnega nadomestila, v ostalih primerih pa ni določen upravni postopek za vračilo izplačanega denarnega nadomestila.

3.8. Posebnosti v primeru prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti

Pri uveljavljanju denarnega nadomestila na podlagi prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti zakon določa posebnosti pri:

- podlagah kdaj se je mogoče prostovoljno zavarovati²⁴
- osnovi za odmero denarnega nadomestila²⁵
- pogoju prenehanja obveznega zavarovanja, ki je vezano na prenehanje pravnega razmerja, ki je bilo podlaga za zavarovanje in ne morebitni prostovoljni izstop iz zavarovanja

---

²⁴ Krog zavarovancev za prostovoljno zavarovanje določa ZUTD v 57. členu.

²⁵ Za izračun osnove zavarovancem, ki so bili vključeni v prostovoljno zavarovanje se všteva osnova od katerih so bili plačani prispevki in sicer v obdobju enajstih mesecev, za ostale zavarovance pa se upošteva obdobje osmih mesecev.

4. PRAVICA DO PLAČILA PRISPEVKOV ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

Nov zakon je ostro posegel v pravico do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Za to pravico je značilno, da je vezana na iztek pravice do denarnega nadomestila in jo zavarovanec uveljavlja po izteku pravice do denarnega nadomestila in ne morebiti prej. Prizna se zavarovancu, ki je državljan Republike Slovenije, države članice EU, EGP ali Švicarske konfederacije, in zavarovancu, ki je tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje, in mu po izteku denarnega nadomestila do izpolnitve minimalnih pogojev za starostno upokojitev manjka največ eno leto ter je brezposelna oseba.

Pri urejanju tega instituta je zakonodajalec bistveno posegel v samo trajanje pravice (po prejšnji zakonodaji je pravica do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje lahko trajala do 3 let. Potrebno je opozoriti tudi na dejstvo, da se izpolnjevanje pogojev za upokojitev nanaša na izpolnjevanje minimalnih pogojev za starostno upokojitev,²⁶ ki ne vsebujejo npr. znižanja starosti zaradi otrok.

Novost, ki je prejšnji predpis ni poznal, je uvedena tudi za primer, če se upravičenec do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do izpolnitve pogojev za upokojitev zaposli in zaradi novo pridobljenih pogojev uveljavi pravico do denarnega nadomestila, mu z dnem uveljavitve denarnega nadomestila pravica do plačila prispevkov preneha. Če tak zavarovanec do izteka denarnega nadomestila ne izpolni pogojev za upokojitev, lahko skladno z določbami tega zakona uveljavi preostali del še neizkoriščene pravice plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do upokojitve.

5. PRAVICA DO DENARNEGA NADOMESTILA TUJIM DRŽAVLJANOM

Pravica do denarnega nadomestila pripada tudi tujim državljanom, če za to izpolnjujejo z zakonom določene pogoje. Pravica do denarnega nadomestila miruje,

---

²⁶ Izpolnjevanje minimalnih pogojev za upokojitev določa zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v 36. členu in sicer zavarovanec pridobi pravico do starostne pokojnine pri starosti 58 let, če je dopolnil 40 let pokojninske dobe (moški) oziroma 38 let pokojninske dobe (ženska), ali pri starosti 63 let (moški) oziroma 61 let (ženska), če je dopolnil 20 let pokojninske dobe, ali pri starosti 65 let (moški) oziroma 63 let (ženska), če je dopolnil najmanj 15 let zavarovalne dobe.

če upravičenec ne prebiva v Republiki Sloveniji, razen če mednarodni akt določa drugače. Vsem so poznani primeri tujih delavcev predvsem državljanov Bosne in Hercegovine, za katere je mednarodni akt določal, da je izplačevanje denarnega nadomestila vezano na stalno prebivanje.

Slovenija je do danes sklenila socialne sporazume z večino bivših republik prejšnje skupne države, sedaj samostojnih držav. Problematika, ki so jo povzročili ti sporazumi, je bila v določbi o izplačevanju denarnega nadomestila, ki se v primeru R Hrvaške ne izplačuje njenim državljanom, če v Republiki Sloveniji nimajo urejenega začasnega bivališča. Za državljane Bosne in Hercegovine, ki jih je v Republiki Sloveniji največ in so se zaposlovali predvsem v gradbeništvu, ki je v pričujoči krizi znatno prispevala k dvigu brezposelnosti in povečanju števila prejemnikov denarnega nadomestila, pa je mednarodni sporazum določal kot pogoj ureditev stalnega bivališča v Republiki Sloveniji. Navedena težava je bila za državljane Bosne in Hercegovine odpravljena s popravkom sporazuma. Po tem popravku je bil določen rok v katerem so državljani, ki jim je pravica do denarnega nadomestila mirovala lahko ob izpolnjevanju pogojev zahtevali izplačevanje denarnega nadomestila.

6. ZAKLJUČEK

Namen te predstavitve je bil predstavitev ureditve pravice do denarnega nadomestila med brezposelnostjo. Predstavila sem tudi bistvene spremembe glede na prejšnjo ureditev. Splošno ugotovitev o učinkih predpisa lahko strnem v oceno, da tako, kot je na eni strani prinesel določene pozitivne rešitve, so po drugi strani določeni instituti, ki so bili v prejšnjem predpisu za določene kategorije brezposelnih bolje urejeni. Ugotovim lahko, da sodne prakse še ni, bo pa ta dala odgovore na odprta vprašanja, kot so: ali mora zavarovanec tudi pri uveljavljanju preostalega dela pravice izpolnjevati pogoje za njegovo priznanje ali se mu to prizna ne glede npr. na razlog prenehanja delovnega razmerja; za koliko časa nazaj lahko zavarovanec uveljavlja preostali del; ali imajo glede tega vprašanja kakšen vpliv predhodne spremembe ZZZPB tudi glede vštevanja pokojninskih dajatev v osnovo za odmero denarnega nadomestila. Nekatera od teh vprašanj bo mogoče reševati tudi v okviru predvidene spremembe zakona.

VIRI:

Zakon o urejanju trga dela, (ZUTD) (Uradni list RS, št. 80/2010)

Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 107/06 - uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 59/07 - ZŠtip in 51/10 - odločba US).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1-UPB4) (Uradni list RS, št. 109/2006) in internetna stran www.zpiz.si.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR), Uradni list RS, št 42/2002 in 103/2007.

Sklep o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji od 1. julija 2011 (Uradni list RS št 57/2011).

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o spremembi Sporazuma o socialnem zavarovanju med Republiko Slovenijo in Bosno in Hercegovino (BBHSZ-A), Uradni list RS-MP, št. 3/2011.

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o socialnem zavarovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško (BHRSSZ), Uradni list RS-MP, št. 21/1997.